

TORMAY CECILE ÉS A NEMZETEK SZÖVETSÉGE.

Irta: Baranyai Zoltán.

RÉGI óhaja volt a magyar tudományos és szellemi köröknek az, hogy a Nemzetek Szövetségének a szellemi együttműködéssel foglalkozó Bizottságában rendes tagsági helyet nyerjünk el. Magyarország eddig sem tartotta magát távol a genfi bizottság munkálataitól. *Bartók* Béla régóta tagja az *Irodalmi és Művészeti* albizottságnak; tagjai voltunk az egyetemügyi albizottságnak (br. *Korányi* Frigyes); a főiskolai osztályvezetők bizottságának (dr. *Magyar* Zoltán) és Magyarország volt talán az első, amely megszervezte a *Magyar Nemzeti Bizottságát*, amely *Pauler* Ákossal, majd *Gombocz* Zoltánnal több ízben képviseltette magát a nemzeti bizottságok összefüvetelein. De a magyar szellemi életet megilletett egy teljes jogú tagsági hely. Madame Curie halála s mások távozása alkalmat adott a Bizottság újjászervezésére. S ha Lengyelországot nem lehetett kihagyni azontúl sem a Bizottságból, genfi barátaink, elsősorban a főtitkárság vezető tisztviselője és a Bizottság tekintélyes tagjai arra gondoltak, hogy elérkezett az idő a magyar szellemiség jogos óhajának kielégítésére. De ugyanakkor fölmerült az az elhatározás, hogy Mme Curie utóda csak nő lehet. A megoldás nem lehetett nehéz: Mme Curienek, mint lengyelnek és fizikusnak utóda lesz egy lengyel fizikus, mint a női nem képviselőjének pedig egy írónő, még pedig magyar írónő (az első beszélgetések során még Lagerlöf Zelmára is gondoltak, de kiderült, hogy nagy kora miatt nem vállalná ezt a megbízást). Amidőn elérteztünk eddig a pontig és nevet kértek a magyar kormány akkori genfi id. ügyvivőjétől, az habozás nélkül Tormay Cecilere gondolt. Fölöttes hatóságának jóváhagyását egy-két telefonüzenet során könnyen megkapta. Genfi barátaink is nyomban hozzájárultak. Nehezebb volt az írónőt meggyőzni, aki önmagával szemben oly magas követelményeket támasztott. Hivatkozott arra, hogy hosszú betegségéből alig épült föl, arra, hogy angolul nem tud tökéletesen és nem szeret franciául rögtönözni (ő, aki később egyike lett a Bizottság legformásabb francia szónokainak!)... De mihelyt belátta, hogy ez misszió, még pedig magyar és magas szellemi misszió egyben, szívesen adta előzetes hozzájárulását. — A Nemzetek Szövetsége tanácsa, Franciaország képviselőjének javaslatára, az 1935 május 22-i ülésében, Mme Curie helyébe a Bizottság tagjául választotta Cz. Bialozrgeski varsói egyetemi tanár, fizikust, azonkívül — egy újonnan kreált tagsági helyre — ugyancsak öt évre Tormay Cecile magyar írónőt. Így kapott tehát helyet Magyarország ebben a Bizottságban, amely a népszövetségi világ szellemi elitejét egyesítette s amelynek akkor már francia, angol, japán, kolumbiai, spanyol, portugál, svéd, hollandi, hindu, svájci, amerikai, osztrák, cseh kínai és román tagjai voltak s így kiegészült a magyar, lengyel és orosz taggal.

Elsőízben a Bizottság 1935. évi ülészakán jelent meg, amely július 15-től 20-ig tartott. A Bizottság elnöke, Gilbert Murray oxfordi professzor a nagynevű hellenista, meleg szavakkal köszöntötte őt a többi új taggal

együtt. Bár egészsége még nem állott helyre akkor, fáradhatatlanul jelen volt minden ülésen, megbeszélésen, kiránduláson és örömmel időzött barát-nője és munkatársa, gróf Ambrózy-Migazzi Lajosné kíséretében, a genfi magyarok körében, akik igaz ragaszkodással és szeretettel vették körül. Egy ebéden, amit a hivatalos magyarok adtak tiszteletére s amelyen a N. Sz. főtítkársága főtítkárhelyettese és több osztályvezetője megjelent, s egy estén, amit egy genfi magyar házban töltött, megnyert mindenkit gazdag tudásával és finom konverzácójával. — A Bizottság ülésein csalhatatlan érzékkel eltalálta azt a hangot, amelyet neki, új tagnak meg kellett ütnie: a tartózkodó, de amellet az élénk érdeklődés és őszinte együttműködés hangját és módszerét. Kisebb felszólalásai során hangsúlyozta a szépirodalom szerepét a népek egymás-megismerése és egymás-megbecsülése szolgálatában (mások túlságosan nagy fontosságot tulajdonítottak a külön e célra szerkesztett népszövetségi kézikönyveknek s ezt akarta ellensúlyozni a tiszta irodalomra való okos emlékeztetéssel) s hallatta halk szavát egyéb kérdéseknél is. Magánbeszélgetései során pedig nyomban felvetette azt a mai napig is megoldatlan problémát, ami minden határon innen és túl élő, litterátus magyar embernek talán legelső kisebbségi problémája: a magyar irodalmi és tudományos termékek szabad forgalmának kérdését. Teljesen beilleszkedve a népszövetségi módszerbe, meggyőzéssel és lassú munkával szeretett volna elérni a célhoz, közös megbeszélést javasolt és készített lassan elő. A következő évben újból résztvett a Bizottság évi teljes ülésén (július 13—18-ig). Ezt megelőzőleg július elején jelen volt a Bizottság budapesti *Entretienjén*, amelyen, a Bizottság egyetlen magyar tagja, ő üdvözölte a humanista műveltség és szellem lényegének és jövőjének megbeszélésére nálunk összegyűlt írókat. Éppen ezért a Bizottság elnöke azt kívánta, hogy ő referálja a genfi ülésen a budapesti *Entretien* lefolyását; de ő az *Entretien* elnökére, Paul Valéry költőre hárította ezt, akinek így módot adott olyan elismerő szavak elmondására, amiket magyar létére ő nem mondhatott volna el. Felszólalt a szellemi munkanélküliség kapcsán a női szellemi munkások érdekében. Tette ezt érzelmi és erkölcsi kötelességén felül azért is, hogy bebizonyítsa, semmi emberi nem idegen tőle és a magyarságtól. Különösen kiemelte a kereső nők munkanélküliségének problémáját, mivel ezzel a kérdéssel egyetlen más felszólaló sem foglalkozott. Indítványozta, hogy a bizottság terjessze ki figyelmét erre a kérdésre is, annál is inkább, mivel a szellemi munkát végző nő a legtöbb esetben leteríti keresetét a család asztalára és ezzel enyhíti a munkanélküli ifjúság várakozási idejét. Mindinkább beleélve magát a Bizottság belső életébe, felszólalt egyes részlet- és szervezeti kérdéseknél is. Szóvátette újból, politikamentesen, a könyvek szabad forgalmának kérdését, sürgetve a megoldást.

Ha folyton fogyó testi ereje nem is engedte meg neki, hogy nagyobb feladatot és állandóbb munkát vállaljon a szellemi együttműködés szervezeténél, kétrendbeli rövid genfi működése igazi példaadás volt. Az izlés, munka és műveltség háromsága vezette azon a területen, amely azelőtt idegen volt előtte, de amelyen, az első órák után, otthonosan érezte magát.

Ez a krónika csak regisztrálni akarta a tényeket, de ha valaki megírja Tormay Cecile életét és méltatja *ouvrejét*, beilleszti ezt az adatot is a maga helyére: az igazi egyéniség, az alkotó művész megérzi, mikor kell lenyugtatni a tollat egy-egy időre, hogy a nemzetek társaságában jelen legyen és hallassa szavát, a magyarság és európaiság szavát.